

Cuprins

Introducere	7
-------------------	---

I. Epoca

1. RENAȘTEREA UNUI IMPERIU	13
Imperiul creștin: decadență sau renaștere? (13). Repere cronologice (14). Marea criză din secolul III (15). Reformele lui Dioclețian (16). Cadrele vieții în Răsăritul secolului IV (21). Împărații din secolul IV (26).	
2. BISERICILE RĂSĂRITENE DUPĂ PERSECUȚII	29
Cotitura constantiniană (29). O biserică misionară încă de la origini (30). Persecuțiile (31). Urmările persecuțiilor (33). Structurile bisericești din secolul IV (35). Biserica locală (38). Atitudinea față de Botez (41). Categori de credincioși (42). Desfășurarea anului liturgic (43). Episcopul (44).	
3. TENSIUNI ȘI CRIZE	45
Diviziunile (45). Izolarea Bisericilor locale (48). Adunările episcopilor (49). Activitatea misionară (49). Evanghelizarea satelor (50). Creștinii și mediile intelectuale (50). Intrarea creștinilor în viața publică (51). O gravă problemă de personal (52). Disputele între persoane (54). Controversele teologice (55). Arianismul și Sinodul de la Niceea (55). Problema Sfântului Duh (57). Problema hristologică (58). Disputa antiohiană (58).	

4. PĂMÂNTUL NATAL 61

Platoul capadocian (61). Dieceza din Pont și împrejurimile ei (64). Cezareea Capadociei, centru politic și intelectual (66). Episcopii capadocieni (69). O provincie legată de Ortodoxie (73).

II. Viața

5. EDUCAȚIA UNUI FIU DE ARHIEPISCOP 79

Un mic oraș de provincie (79). Fiul lui Grigorie și al Nonnei (81). Prima copilărie (85). Elev al școlii de gramatică din Cezareea (86). Un periplu de la Cezareea la Atena (87). Atena, adevărată comoară (89). Întoarcerea în pământul natal (91). Proiecte de viață ascetică (92). Preot de țară? (94).

6. „M-AM SUPUS TIRANIEI” 97

Viața la Annesi alături de Vasile (97). Începuturile unui predicator (99). Pledoarie personală sau reflecție asupra profeției? (100). Ascensiunea lui Iulian Apostatul și prima afacere Cezarie (101). Cea de-a doua afacere Cezarie și revolta monahilor din Nazianz (104). Iubirea de săraci (105). Moartea Gorgoniei și a lui Cezarie: două cuvântări funebre (106). A treia afacere Cezarie: o succesiune încurcată (106). Afacerea Sasima și episcopatul (107). Cel dintâi episcop auxiliar din istorie (110). Cuvântarea funebură la Grigorie cel Bătrân (112). Retragera la Seleucia Isauriei (116). Chemairea venită de la Constantinopol (117).

7. ORAȘUL LUMINĂ 121

Așezarea orașului (121). Întemeierea Constantinopolului și dezvoltarea sa (123). Populația orașului (124). Înscăunarea lui Teodosie (127). Situația la Constantinopol la începutul anului 379 (127). Bisericiile orașului (131). Alte monumente (133).

8. O ÎNTREPRINDERE RISCANTĂ 137

Plecarea spre Constantinopol (137). Instalarea la Teodosia (138). Anul 379 (140). Un nou predicator (142). Anastasia (143). Cele cinci cuvântări păstrate din anul 379 (145). Botezul lui Teodosie și urmările lui (148). Afacerea Maxim (149). Cele unsprezece cuvântări din anul 380 (151). Intrarea lui Teodosie în Constantinopol: Grigorie instalat în scaunul episcopal (152).

9. GRIGORIE AL CONSTANTINOPOLULUI 155
 Puterile și slăbiciunile noului episcop (155). O tentativă de asasinat (157). Predica episcopului Constantinopolului (157). Biserica Sfinților Apostoli (158). Preluarea funcțiilor: *Cuvântarea* 36 (158). Ciclul liturgic: Nașterea, Arătarea și Botezul (160). Căsătoria (163). Sinodul II Ecumenic (164). Succesiunea lui Meletie și schisma antiohiană (166). O numire contestată (167). Judecata asupra sinodului (168). Problema Duhului Sfânt (172).
10. O RETRAGERE ACTIVĂ 179
 O slujire interimară (179). Cuvântarea funebră la Vasile cel Mare (180). Ultimele două cuvântări ajunse până la noi (182). Ultimii ani (183).

III. Opera

11. UN OM AL RELAȚIILOR EPISTOLARE 189
 Creștinism și cultură (190). Genul literar epistolar (191). Cronologia scrisorilor (193). Corespondenții. Câteva femei (194). Vasile (195). Un grup de înalți funcționari (196). Generalii (198). Episcopi, preoți și monahi (199). Profesori și studenți (200). Un tratat de artă epistolară: *Scrisoarea* 51 (201). O vigoasă chemare la ordine: *Scrisoarea* 7 (201). Refuzul de a se supune: *Scrisoarea* 40 (203).
12. CUVÂNTĂRILE 207
 Difuzarea operelor în Antichitate (207). Edițiile *Cuvântărilor* (208). Episcopul învățător (209). Cronologia *Cuvântărilor* (210). Texte remaniate între anii 381–390 (210). Cele trei „Scrisori teologice” (211). Diferite tipuri de cuvântări. Pledoarii și invective (211). Cuvântările funebre (213). Elogiul martirilor (214). Ciclul liturgic: Naștere, Arătare, Paști, Cincizecime (215). Ceremoniile de împăcare (215). O cuvântare de adio (216). Alte modele de alocuțiune (216). Comentariul unei pagini evanghelice despre căsătorie (216). Subiecte trecute sub tăcere (222). Critica clerului (222).
13. TEOLOGUL 225
 Sfinții și sfințenia (225). „Un sfânt care comite păcate?” (226). Un reformator (227). Eroismul (228). Grigorie din

Nazianz (228). Treimea (230). Divinitatea Duhului Sfânt (232). Deoființă (233). Analiza celor cinci „Cuvântări teologice” (234). Apolinarie și problema hristologică (237). „Imn lui Dumnezeu” (238).

14. UN POET CREȘTIN	241
Opere autentice și opere cu autenticitate discutabilă (241). Clasificarea tematică a poemelor (242). De ce scria versuri acest episcop? (245). Un suflet chinuit (247). Cele două poeme autobiografice (250). Imprecatorul (255). Cel dintâi romantic? (256).	
15. SCHIȚĂ PENTRU UN PORTRET	257
O personalitate greu de surprins (257). Semnele apartenenței sociale (258). Un aristocrat (258). O familie originală (259). Intelectualul. Școala și cărțile (261). Școala și cuvântul (261). Scrisul (262). Sentimental sau pasionat? (263). O sensibilitate romantică (264). Tradiția platonicească (265). O vocație de profesor (266). Un temperament contemplativ (267). Un caracter depresiv (269).	
Concluzie	273
Bibliografie	275

SFÂNTUL GRIGORIE DIN NAZIANZ

Poeme autobiografice

Despre cele ale sale (II, I, 1)	281
Despre viața sa (II, I, 11)	296
Către sine însuși și despre episcopi (II, I, 12)	333
Către sine însuși (II, I, 4)	349
Către poporul bisericii Anastasia (II, I, 5)	349
Rămas-bun neprietenilor (II, I, 7)	350
Către invidioși (II, I, 8)	350
Către aceiași (II, I, 9)	350
Către episcopii din Constantinopol și însuși acest oraș (II, I, 10)	351

Rugăciune de dimineață (II, I, 24)	352
Tânguire de seară (II, I, 25)	352
Rugăciune către Hristos în ziua următoare (II, I, 26)	352
Elegie (II, I, 28)	352
Către Hristos (II, I, 33)	353
La tăcerea din Postul Mare (II, I, 34)	353
Alt poem (II, I, 36)	358
Alt poem (II, I, 37)	358
Imn către Hristos după tăcere, în ziua de Paști (II, I, 38)	358
Către cei care defaimă pe monahi (II, I, 44)	360
Tânguire (II, I, 52)	360
Rugăciune către Hristos (II, I, 62)	360
Tânguire (II, I, 65)	361
Altă tânguire (II, I, 66)	361
Către sine însuși (II, I, 67)	361
Despre sfârșitul vieții (II, I, 72)	361
Către Hristos (II, I, 74)	362
Tânguire către Hristos (II, I, 75)	362
Altă tânguire (II, I, 76)	362
Rugăciunea către Hristos (II, I, 77)	363
Către sufletul său (II, I, 78)	363
Către sufletul său (II, I, 80)	364
Către sufletul său (II, I, 81)	364
Către sine însuși (II, I, 82)	364
Tânguire (II, I, 84)	364
Povățuire de întoarcere la Dumnezeu (II, I, 85)	365
Îndemn către sine însuși (II, I, 86)	365
Despre dorința de Dumnezeu (II, I, 87)	365
Despre natura umană pieritoare (I, II, 12)	366
Pe aceeași temă (I, II, 13)	366
Despre natura umană (I, II, 14)	367
Despre mizeria omului din afară (I, II, 15)	370
Despre căile vieții (I, II, 16)	373
Fericiri ale diferitelor vieți (I, II, 17)	374
Despre viața omenească (I, I, 18)	376
Despre aceeași (I, II, 19)	376
Despre dorință (I, II, 20)	377
Despre moartea cuiva drag (I, II, 21)	377

Despre prieteni care nu sunt buni (I, II, 22)	377
Despre același lucru (I, II, 23)	377
Despre moartea lui și a părinților lui (II, I, 90)	377
Pe mormântul tuturor acestora (II, I, 91)	378
Epitaf și rezumat al vieții sale (II, I, 92)	378
Alt epitaf despre sine însuși (II, I, 93)	378
Alt epitaf (II, I, 94)	379
Alt epitaf (II, I, 95)	379
Alt epitaf (II, I, 96)	379
Alt epitaf (II, I, 97)	380
Alt epitaf (II, I, 98)	380
Alt epitaf (II, I, 99)	380

Sfântul Grigorie din Nazianz și epoca sa — cronologie	381
---	-----

Hărți:

Provinciile Asiei Mici în secolul IV	387
Drumurile lui Grigorie	388
Constantinopolul	389